

Konferencia

Problémy racionálnej farmakoterapie

Podnety a závery z 26. výročnej konferencie klinickej farmakológie v Bratislave

V kontexte aktuálnej situácie zdravotníctva, kde jedným z najzávažnejších súčasných problémov sa javí zabezpečenie efektívnej, bezpečnej, pre pacienta dostupnej a ekonomicky prospešnej racionálnej farmakoterapie zazneli na výročnej 26. konferencii klinickej farmakológie mnohé zaujímavé podnety a návrhy riešenia. Opäť sa pripomenulo, že racionálne, systémové prístupy k manažmentu racionálnej farmakoterapie a štátnej liekovej politiky sú obsahom jedinečného portfólia tohto medicínskeho odboru. Už jeho vznik bol odpoveďou na celosvetovú požiadavku SZO v 70. rokoch minulého storočia, ktorá už vtedy konkrétne oslovila najvyššie authority medicíny a zdravotníctva na Slovensku – a dosiaľ nestratila nič na svojej naliehavosti.

Potrebná expertiza je k dispozícii

Prínos a možnosti odboru klinická farmakológia v efektívnom riešení problémov štátnej liekovej politiky a racionálnej farmakoterapie boli náplňou prvej sekcie odborného programu konferencie. V súlade s platnou koncepciou je totiž klinická farmakológia medicínskym odborom, ktorý vedecky dokladovaným spôsobom vytvára, využíva a vykonáva klinicko-farmakologickú expertízu s hlavným cieľom zabezpečiť realizáciu racionálnej, bezpečnej, účinnej a ekonomicky prospešnej farmakoterapie. Jej neoddeliteľnou súčasťou je účasť na tvorbe a integrácii vzťahov liekovej politiky.

Prítomní referujúci i diskutujúci odborníci však konštatovali paradoxnú situáciu – odbor klinická farmakológia v poslednom desaťročí zápasí so závažnými existenčnými problémami. Dôvodom je najmä nedostatočný záujem regulačných orgánov, manažmentov zdravotníckych zariadení či poisťovní o riadnu implementáciu klinickej farmakológie v systéme zdravotnej starostlivosti; osobitne na úseku zabezpečenia jej kvality, efektívnosti a bezpečnosti, ochrany zdravia a zaistenia spokojnosti i príslušných práv a záujmov pacienta – jedným slovom, chýbajúca štátna objednávka. Dlhodobó nedoriešené je primerané financovanie pre prax veľmi potrebného, unikátneho portfólia zdravotných výkonov klinickej farmakológie zo strany poisťovní. Klinická farmakológia nie je súčasťou minimálnej siete zdravotníckych zariadení, nemá samostatne zazmluvnené ani jedno ambulantné pracovisko. Pritom jej ambulancie či oddelenia klinickej farmakológie, ktoré si zriadili a udržiavajú viaceré väčšie nemocnice a ktoré poskytujú širokú škálu špecializovanej ambulantnej starostlivosti v odbore pre svoje spádové oblasti sú pri súčasnom nastavení systému financovania „ekonomicky neviditeľné“.

A to napriek tomu, že sú preukázateľne významne ekonomicky prínosné. Klinická farmakológia ako klinický odbor nemá od roku 2007 na Slovensku ani jedno klinické pracovisko, ktoré by mohlo primerane zabezpečiť vzdelávanie lekárov – špecialistov klinických farmakológov, ako aj ďalšie funkcie národného centra excelencie. Tento závažný nedostatok sa supluje obetavou nadprácou zúčastnených v improvizovaných podmienkach. Bez zabezpečenia kvalitnej prípravy nových špecialistov však hrozí, že čoskoro nebude možné túto vitálnu expertízu zabezpečiť ani na úrovni zdravotníckeho systému, ani pre potreby jej ďalších kľúčových používateľov ako sú zdravotné poisťovne, vedecko-výskumné ustanovizne, farmaceutický priemysel a pod. Situácia si naliehavo vyžaduje systémové a racionálne riešenia, ktoré však môžu priniesť, ako sa spomenulo, konkrétne benefity pre celý systém zdravotníctva.

Klinická farmakológia – európsky odbor

Tento odbor mal na Slovensku neobyčajne úspešný štart. Slovenská spoločnosť klinickej farmakológie SLS napríklad patrila medzi prvých desať zakladajúcich národných spoločností Európskej asociácie klinickej farmakológie a terapie (EACPT) v Paríži v roku 1995. Prvá koncepcia odboru bola schválená už v roku 1979 a jeho prvé postgraduálne pracovisko, Kabinet klinickej farmakológie IVZ založil akademik T. R. Niederland so spolupracovníkmi už v roku 1983. Aktuálna situácia implementácie odboru v zdravotníctve nezodpovedá, ako sme uviedli, ani pociťovaným potrebám praxe, ani aktuálnym trendom v Európe, osobitne v krajinách EÚ. Od roku 2015 je odbor plne uznaným, základným medicínskym odborom vo všetkých krajinách EÚ. Aktuálne sa vytvárajú

príslušné profesijné a edukátne štandardy, osobitne na pôde Európskej únie medicínskych špecialistov (UEMS), kde má Slovensko už tradične veľmi aktívne zapojenie. Na 20. október 2016 sa v rámci UEMS pripravilo založenie osobitnej Sekcie klinickej farmakológie, kde sa angažujú aj slovenskí klinickí farmakológovia, napr. autor príspevku so spolupracovníkmi.

Čo je potrebné urobiť?

Keďže klinická farmakológia je interdisciplinárnou povahou a zameraním na využitie medicíny založenej na dôkazoch veľmi dynamický a na prax orientovaný medicínsky odbor, javí sa ako racionálna nevyhnutnosť nástojčivá požiadavka na adekvátne využitie existujúcich a rozvoj nových expertíznych kapacít klinickej farmakológie pri zabezpečení kvality poskytovanej zdravotnej starostlivosti. Osobitne, ako sa zdôraznilo, ide o úlohy na úseku expertného zabezpečenia a systémového riadenia racionálnej farmakoterapie. Pritom klinická farmakológia poskytuje výnimočnú pôdu nezávislej, akademickej a prakticky relevantnej vedecko-odbornej expertízy, nevyhnutnej pre objektívne posúdenie a riešenie spomínaných otázok.

Ako nevyhnutné sa javí využitie unikátneho know how klinickej farmakológie v procesoch, zameraných na zaistenie správnej preskripcie a na praktické vytváranie farmako-biochemických a metodicko-organizačných podmienok pre adekvátnu účinnosť, bezpečnosť a ekonomickú prospešnosť celého reťazca využitia liekov. Až po účinné zapojenie správne informovaného a motivovaného pacienta vrátane potrebnej optimalizácie (personalizácie, individualizácie) farmakoterapie. Taktiež v procesoch racionálnej tvorby, expertízy, implementácie, vyhodnocovania a inovácie farmakoterapeutických štandardov,

nevyhnutných v rámci tvorby a realizácie štátnej liekovej politiky na príslušných úrovniach riadenia.

Medzi naliehavé úlohy súčasnosti preto patria dobudovanie primeranej (najskôr minimálnej a perspektívnej aj optimálnej) siete pracovísk klinickej farmakológie, znovuvybudovanie aspoň jedného špičkového metodologického pracoviska odboru so štatútom kliniky a národného centra, integrovanie expertíznej činnosti odboru do procesov tvorby, riadenia a realizácie štátnej liekovej politiky, rozvíjanie metodologickej, vedecko-výskumnej a klinickej

Odbor klinická farmakológia zápasí so závažnými existenčnými problémami.

kej bázy odboru v nadväznosti na adekvátne pregraduálne, špecializačné, kontinuálne či doktorandské štúdium s cieľom zabezpečenia odbornej prípravy potrebných špecialistov, klinických farmakológov. Napokon azda to najdôležitejšie – zabezpečenie praktického uplatňovania know how a služieb (zdravotných výkonov) odboru v systéme zdravotnej starostlivosti vrátane doriešenia systému financovania a formulovania adresnej štátnej objednávky.

Manažment infekcií spôsobených multirezistentnými baktériami

Pri riešení narastajúceho problému infekcií zapríčinených multirezistentnými bakteriálnymi kmeňmi má v rámci interdisciplinárneho prístupu nezastupiteľné miesto aj klinický farmakológ. V spolupráci s mikrobió-

lógom a ostatnými zúčastnenými špecialistami môže zásadným spôsobom prispievať k optimalizácii (zvyčajne individualizácii) realizovanej antibiotickej liečby, k zlepšeniu jej účinnosti a bezpečnosti. Osobitným prínosom je tu správne indikované, realizované, interpretované a využívané terapeutické monitorovanie hladín liečiva pri vybraných antibiotikách.

Komplexnému pohľadu na túto závažnú problematiku bola venovaná osobitná programová sekcia konferencie. Po prehľade aktuálneho výskytu a stave rezistencie závažných patogénov na oddeleniach ARO a JIS na Slovensku (L. Perďochová, Bratislava) nasledovala prednáška venovaná praktickým aspektom manažmentu infekcií multirezistentnými gram-negatívnymi baktériami u kriticky chorých pacientov (J. Mikula, Bratislava). Zásady antimikrobiálnej liečby komplikovaných abdominálnych infekcií a jej výsledky v podmienkach fakultnej nemocnice (K. Soboňová, Nové Zámky), princípy a klinické výsledky racionálneho manažmentu hlbokých infekcií kĺbových endoprotéz (K. Jurečková, Bratislava) a novšie poznatky o terapeutickom využití monitorovania hladín vankomycínu v súčasnej praxi (M. Horáková; Bratislava) doplnila prednáška o novších, nádejných antibiotikách a antimykotikách (A. Demitrovičová, Bratislava).

Úloha klinického farmakológa pri zabezpečení bezpečnosti racionálnej farmakoterapie sa realizuje v jeho úsilí o prevenciu, včasné zistenie a diagnostiku, objasnenie etiopatogenézy a prípadnú špecifickú liečbu nežiaducich účinkov liekov a nežiaducich reakcií organizmu pacienta na podávané lieky. V programe tohtoročnej konferencie sa prednášky monotematického programového bloku venovali nežiaducim účinkom liekov na uropoetický systém

(A. Oleárová, K. Jurečková, Bratislava), pleiotropným účinkom, benefitom a rizikám statínov v bežnej praxi z pohľadu ich použitia u rizikových skupín pacientov (M. Kriška, M. Laššánová, J. Tisoňová, Bratislava), kardiovaskulárnym rizikám kombinovanej hormonálnej antikoncepcie (J. Tisoňová, M. Laššánová, M. Kriška, Bratislava) a problematike liekového poškodenia pečene (H. Glasová, J. Glasa, Bratislava).

Unikátnou súčasťou programu konferencie bol mimoriadny odborný blok, zabezpečovaný v spolupráci s Britskou farmakologickou spoločnosťou (BFS), ktorá sa rozhodla na žiadosť vedenia Slovenskej spoločnosti klinickej farmakológie uskutočniť tohtoročnú Bill Bowman Lecture 2016 na Slovensku. Ide o špeciálnu cenu, ktorú každoročne udeľuje jednému výnimočnému výskumnému pracovníkovi alebo klinikovi, pričom zabezpečuje realizáciu dvoch prednášok laureáta v Británii a jednej prednášky v rámci európskeho kontinentu. BFS je prestížna, už medzinárodná farmakologická asociácia s približne štvrtisícovou členskou základňou. Klinická farmakológia nemá v Británii samostatnú vedecko-odbornú spoločnosť, ale vytvorila si v rámci BFS osobitnú sekciu. Významnosť konania Bill Bowman Lecture 2016 na Slovensku podčiarkla aj skutočnosť, že na čele šesťčlennej delegácie BFS bol jej súčasný prezident prof. David Webb, ktorý osobne uviedol tohtoročného laureáta ceny Dr. Nicka Kirbyho. Brilantná, vzorne dokumentovaná prednáška state-of-the-art sa venovala novým, závažným poznatkom aktuálneho výskumu cyklo-oxygenáz a to zvlášť vo vzťahu k objasneniu a možnostiam ovplyvnenia závažných kardiovaskulárnych nežiaducich účinkov v praxi široko používaných liečiv zo skupiny nesteroidových analgetík – antiflogistík.

Možno konštatovať, že aj tohtoročná konferencia klinickej farmakológie priniesla množstvo užitočných odborných poznatkov a informácií. Umožnila výmenu skúseností a diskusiu závažnej, medicínsky i spoločensky významnej problematiky. Navyše poukázala na dlhodobu existujúce, dosiaľ však nedostatočne využívané možnosti praktickej implementácie unikátneho, veľmi potrebného know how odboru v každodennej praxi. Spoločné úsilie na zabezpečení racionálnej farmakoterapie pre správne informovaného a motivovaného pacienta, kde má klinická farmakológia významné, ba nezastupiteľné miesto sa preto ukazuje byť aktuálny medicínsky, ekonomický, etický – a azda aj neobiditeľný politický imperatív.

Prof. MUDr. Jozef Glasa, CSC., PhD.,

prezident Slovenskej spoločnosti klinickej farmakológie SLS

Foto: archiv